

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDNING FÖR TRÄDGÅRDSODLARE.

N° 10.

Oktober 1868.

7:de årg.

Af denna tidning, som uteslutande sysselsätter sig med till trädgårdsodlingen hörande ämnen och i hvilken *Svenska trädgårdsföreningen*, *Stockholms gartnersällskap* och *Upsala trädgårdssällskap* offentliggöra sina förhandlingar, utkommer ett nummer i hvarje månad. — Prenumerationspriset är för helt år, såväl å postkontoren och i bokhandeln, som hos redaktionen, *Två riksdaler riksmünt*. — Bref adresseras till *Redaktionen af Tidning för trädgårdsodlare, Stockholm & Experimentalfältet*.

Om två- och fleråriga prydnadsväxter för fritt land.

Af G. L—n.

Forts. fr. nr 8.

II. Svärdslijor (*Irideae*).

Denna familj innefattar en stor mängd släkten, hvars alla arter och varieteter utmärka sig såsom prydliga och intressanta trädgårdsväxter. Större delen härstammar från Godahoppsudden och tål följaktligen ej våra vintrar på kalljord, utan måste odlas antingen i krukor inomhus eller ock, hvilket är betydligt bättre, i en s. k. kapsk lök-kast; men då vi här uteslutande vilja sysselsätta oss med sådana växter, som antingen med eller utan betäckning kunna uthärda våra vintrar, eller ock sådana, som visserligen måste öfvervintras frostfritt, men likväl om våren ovilkorligen måste utplanteras på fritt land, om de skola uppnå någon fullkomlighet, vilja vi till ett lägligare tillfälle uppskjuta beskrifningen på huru en sådan kast bör inrättas, och på de många, såväl *Irideae* som andra lökväxter med vackra eller egendomliga blommor, man i en sådan kast, utan mycket besvär, kan odla. De sorter svärdslijor, som äro passande att odla i vanliga trädgårdar, vilja vi här dela i a) sådana, som öfvervintras ute och b) sådana, som om hösten måste upptagas och förvaras, merendels i torrt tillstånd inomhus.

Till de förra höra den vanliga svärdslijan (*Iris*) och saffransblomman (*Crocus*) och till de senare *Tigerlijan* (*Tigridia*), *Svärdsbladet* (*Gladiolus*) samt *Schizostylus* och *Sisyrinchium*.

Släktet *Iris* är mycket rikt på arter. Några bland dem ha i århundraden bidragit till våra trädgårdars smyckande och kunna räknas bland dessas allraäldsta invånare. Alla hafva vackra, egendomligt formade blommor och de allraflästa tåla vintern på fritt land, utan någon betäckning. De kunna användas till plantering på rabatter, till infattning af större blomster- eller bladväxtgrupper, eller såsom infattning kring mindre buskpartier. Några sorter, hvaribland den hos oss vildt växande *Iris Pseudacorus*, som ingalunda är att förakta, kunna planteras vid och uti vatten eller på andra sumpiga ställen, hvarest de med sina långa, svärdlika blad äro till stor prydnad. Att här uppräknas alla för närvarande i kultur befintliga arter, skulle taga allt för mycket utrymme i anspråk, hvarföre vi vilja inskränka oss till de i vårt tycke vackraste.

Iris aphylla (*I. nudicaulis*). Blomstängeln 1 å 1½ fot hög; blommorna stora, violetta. Va-

rierar med blå- och hvitstrimmiga blommor. Mel-lersta Europa. — *I. Bergii*. Troligen en hybrid. Blommorna vackra, svart purpurbruna med gult. — *I. biflora*. Blomstängeln omkring 1 fot hög, tvåblommig; blommorna stora, mörkblå. Behöfver under sträng vinter en tunn, men torr betäckning; Södra Europa, Sibirien. — *I. cuprea* (*I. fulva*). Stängeln nära 2 fot hög, med präktiga, gulaktigt kopparfärgade blommor. Hemlandet är Georgien. Arten fordrar ett torrt och skyddadt läge. — *I. florentina*. En utmärkt prydnadsväxt. Blommar i juni med stora, vackra, hvita blommor. Fordrar god och lös jord, samt en solrik plats. Den torkade roten fås på apoteken under namn af violrot. Hemland: södra Europa. — *I. germanica*. Äfven en af de vackraste arter. Blomstängeln, öfver 2 fot hög, bär i juni och juli vackra, blå och gula blommor. Af denna art finnes en stor mängd hybrider och varieteter, hvilka så mycket mera böra rekommenderas, som de icke allenast äro mycket vackra, utan äfven billiga i inköp, starka mot våra strängaste vintrar och föröfrigt alls icke svåra att odla. De kunna med lätthet drifvas till blomning under vintern, om man i augusti eller september inplanterar starka skott i passande krukor, låter dem stå ute tills frost inträffar och flyttar dem sedan först i tempererad, sedan i ett varmare växthus eller boningsrum. Växer vild i södra Europa. — *I. pallida* (*odoratissima*). Bli-3 å 3½ fot hög, med präktiga, ljusblå, välluktande blommor. Hemland: södra Europa. — *I. persica* är något ömtålig och måste derföre planteras på ett torrt och solrikt ställe, samt om vintern betäckas, isynnerhet om stark barfrost är rådande. För att vara fullkomligt säker om att få behålla arten, gör man väl uti att plantera några exemplar i krukor, hvilka kunna öfvervintras i ett frostfritt boningsrum. På fritt land utplanteras rotknölarne i oktober, 3 å 4 tum djupt, och på 5 å 6 tums afstånd från hvarandra. Blommorna äro mycket vackra, blåaktigt hvita, med violetta och gula fläckar, lukta nästan som violblommor, samt framkomma tidigt på våren. Kan användas till drifning om vintern. Hemland: Persien etc. — *I. pumila*. En utmärkt täck, lågväxt art, alldeles förträfflig till infattningar. Blommar tidigt om våren med stora, vackra blommor, hvilka hos sjelfva arten äro vackert mörk-

blå, men hos varieteterna ljusblå, gula, violetta, hvita o. s. v. Kan, liksom *I. germanica*, inplanteras i krukor och drifvas till blomning under vintern. Hemland: mellersta Europa. — *I. sibirica*. Denna art förekommer vild på Gotland och kan, liksom den andra hos oss växande arten, användas till plantering vid vatten och på sumpiga ställen. Har i juni blå eller hvita blommor på 3 à 5 fot höga stänglar. I åtskilliga trädgårdar finnas af denna art varieteter med dubbla blommor, hvilka dock ej äro synnerligt vackra. — *I. verna* (*I. cristata*). Räknas med skäl till de vackraste. Har helt korta blad samt i maj och juni blekblå blommor, tecknade med gult, hvitt och violett. Fordrar på fritt land en torr plats, samt betäckning mot sträng barfrost. Är för sin låga växt mycket användbar till infattningar, och dessutom tjenlig till tidig drifning. Hemland: Virginien. — *I. xiphioides* har långa bruna lökar, örtbladen längre än blomstänglarne samt vanligtvis hvita blommor, nyanserade med blått. Holländska blumister odla af denna art en stor mängd varieteter, hvilka samtliga äro vackra till prydnad på rabatter. De fordra en väl gödslad sandjord, samt betäckning mot sträng barfrost. Lökarne behandlas så som vid *I. persica* blef omnämndt. Kan äfven användas till drifning, men bör ej utsättas för hög värme. — *I. Xiphium*. Liknar föregående, men är till alla delar mindre. Behandlas som föregående och härstammar, liksom denna, från Spanien.

Af saffransblommor odlas i vanliga trädgårdar hufvudsakligast vårsaffran, *Crocus vernus*, och höstsaffran eller s. k. äkta saffran, *Crocus sativus*. I större trädgårdsböcker uppräknas och beskrivas öfver 20 andra arter, men då ingen af dem är vackrare, men väl kinkigare att odla och ömtåligare för våra väderleksförhållanden, vilja vi här ej uppehålla oss vid dem. Vårsaffran växer vild i södra Europa och från denna art härstamma de mångfaldiga varieteter med olika stora och olika färgade blommor, som tidigt om våren smycka våra trädgårdar. Bland allmännast odlade varieteter vilja vi nämna såsom vackrast: *Sir Walter Scott*, ljusviolett med hvitt; *Baron von Brunnnow*, mörkblå; *Mammouth* och *Montblanc*, hvita; *Le magnifique*, brokig; *Prince Albert*, purpurblå och *Prinz von Oranien*, mörkblå. Af gula *Crocus* är den storblossiga varietetten af *Crocus luteus* mest att rekommendera.

Vårsaffran trivdes bäst i en väl gödslad och djupt bearbetad sandjord och tycker mycket om den tidiga vårsolen. Lökarne planteras i oktober, 3 à 4 tum djupt och på 3 à 4 tums afstånd från hvarandra. De behöfva ej omplanteras oftare än hvar tredje eller fjärde år; upptagas då sedan bladen gulnat och förvaras på ett torrt, luftigt och skuggigt ställe, tills tiden för planteringen infaller. Skulle om vintern ovanligt sträng barfrost inträffa, måste lökarne betäckas med torrt löf, hvilket dock, så snart väderleken blir bättre, åter måste borttagas, emedan lökarne eljest allt

för tidigt börja växa. Lättaste förökningssättet är genom sidolökar, hvilka bilda sig i ganska stort antal, men man kan äfven fortplanta dem genom frö. Detta utsås genast efter mognaden i med god jord fyllda lådor; de små plantorna omplanteras en gång om året i frisk jord, vårdas de 3 första åren i lådorna och utplanteras efter denna tids förlopp på kalljord. Har man ett någorlunda stort antal af sådana fröplantor, kan man hoppas, att, då de blomma, deribland finna en och annan ny varietet, som utmärker sig framför de öfriga, hvilka varieteter odlaren har rättighet gifva namn, under hvilka de kunna blifva bekanta och spridda.

Till drifning begagnas endast de starkaste lökarne, hvilka i september planteras 4 à 6 tum samman i 4 tum vida krukor. De planterade krukorna böra ej, såsom hyacinter eller tulpaner, nedgrävas i sand, emedan skotten i så fall blifva allt för långa, hvarigenom växten förlorar i skönhet, utan endast ställas på en solrik plats, samt något vattnas. Då stark frost inträffar inflyttas krukorna i ett frostfritt rum och sedan de här hunnit så långt, att blomknopparne blifva synliga mellan bladen, ökas värmen till + 10 à 12°; starkare värme är för *Crocus* skadlig. Vid drifning af *Crocus* i boningsrum gör man väl i att öfvertäcka plantorna med glasklockor, emedan den fuktiga luft, som under dem bildas, verkar högst välgörande på växtens såväl blad som blommor.

Höst- eller äkta saffran växer vild i Orienten, men odlas på åtskilliga trakter i södra Europa, norra Afrika etc. i ganska stor skala för vinnandet af det bekanta färgämnet saffran. Blommor i oktober med vackra, gredelina blommor. På kalljord behandlas den på samma sätt som vårsaffran, men för att så långt ut på vintern som möjligt kunna hafva tillgång på dessa nätta, om den tidiga våren påminnande blommor, brukar man plantera lökarne uti med sand eller sandblandad jord fyllda blomkrukor, dock så, att hälften af löken kommer ofvan jord. Dessa krukor ställas sedan på ett mörkt och svalt ställe och förblifva der till oktober eller november, då de inflyttas i 10 à 12°, hvarefter de snart börja blomma mycket tacksamt.

Släktet *Gladiolus* är rikt på arter, hybrider och varieteter. Vi kunna här endast omnämna de förnämsta arterna, ty uppräknandet af de många varieteter, som för närvarande odlas, skulle taga alltför mycken plats i anspråk och dessutom föga gagna, alldenstund hvarje år gamla sådana försvinna och nya komma i deras ställe. Följande, från Godahoppssudden härstammande arter, äro de vackraste och derjemte stamföräldrar för alla de tusende hybrider och varieteter, som under de senare åren, isynnerhet af fransyska och belgiska blumister, blifvit uppdragna, och som med skäl kunna räknas bland hvarje blomsterträdgårds vackraste prydnadsblommor. Isynnerhet äro varieteterna af *Gl. gan-*

davensis, hvilken sjelf är en hybrid af *Gl. cardinalis*, befruktad med *Gl. psittacinus*, för sin skönhet och den lätthet hvarmed de odlas, i hög grad förtjenta af alla blomstervännerns synnerliga uppmärksamhet.

Gl. blandus. Blommorna blekröda. — *Gl. byzanthinus*. Blomstängeln omkring 3 fot hög; blommorna präktiga, karmosinröda. Turkiet. — *Gl. cardinalis*. En af de vackraste arter, 1 à 3 fot hög; blommorna skarlakansröda. Af denna art finnes en stor mängd varieteter. — *Gl. communis*. En vacker art, med 3 à 4 fot hög stängel och talrika röda, köttfärgade eller hvita blommor. — *Gl. floribundus*, 3 à 4 fot hög. Blommorna variera i hvitt, rosenrödt och lilas. Utmärkt praktfull och tacksam art. — *Gl. hirsutus*. Har vackra, rosenröda blommor. — *Gl. psittacinus*. Stängeln 3 à 4 fot hög; blommorna brunröda, tecknade med gult. Har en stor mängd varieteter, hvilka alla utmärka sig för skönhet och äro lätta att odla.

De *Gladiolus*-lökar, hvilka man bestämt till utplantering på fritt land, böra i början eller medio af april planteras i passande krukor, betäckas 1 à 1½ tum med jord och ställas i en ljum (ej varm) drifbänk, hvarest de, sedan de börjat växa, erhålla tillräckligt vatten och frisk luft. Sedan nattfrosterna upphört utplanteras exemplaren på fritt land, hvarvid man, så mycket möjligt är, söker behålla rotklimpen hel och oskadad. *Gladiolen* är ej noga med hvad för jordmån den får, men växer bättre i fet och lätt sandjord, än i tung lerjord. Obrunnen gödsel, af hvad slag den vara må, bör alldeles undvikas, emedan den för dessa växter är absolut skadlig. Då blomstänglarne, hvilka hos olika arter och varieteter äro olika höga, från 1½ till 2, 3 à 4 fot, börja skjuta i vädret, fastbindas de vid i jorden nedstuckna snygga käppar. Skulle väderleken vara torr, bör man ej spara på vatten; är man för sparsam med sådant, erhåller man hvarken vackra blommor eller starka lökar för kommande år. Efter fulländad blomning afskåras blomstänglarne, emedan de eljest skulle försvaga lökarne.

När bladen börja gulna, hvilket hos oss vanligtvis sker i slutet af oktober eller början af november, och hvilket är ett tecken att de nya lökarne äro färdigbildade, upptagas lökarne ur jorden. Bladen afskåras en tum från lökhalsen, och de gamla, numera odugliga lökarne borttagas. De läggas sedan till torkning, hvarefter de öfver vintern kunna förvaras på ett fullkomligt frostfritt, men ej varmt ställe uti papperspåsar, torr moss, sågspån eller dylikt.

För odling i krukor planteras lökarne redan om hösten, antingen ensamma eller flera tillsammans i en kruka. Krukorna böra vara mera djupa än vida, samt ej för små; för en ensam lök kan man t. ex. begagna en 5 eller 6 tums kruka och för 4 à 5 lökar en 8 eller 10 tums kruka. Jorden bör vara fet, men ej inne-

hålla oruttnade gödselpartiklar. Så länge väderleken är mild kunna krukorna stå ute, sedermera ställas de i ett frostfritt växthus eller boningsrum. Fram på våren, då bladen börja växa, behöfva de mera vatten, ljus och frisk luft. Då de blomma äro de utmärkta till dekorerung af växthus, trappor, blomsterbord o. s. v.

I södra och kanske äfven på vissa ställen i mellersta Sverige, kunna tvänne förut nämnda, europeiska arter, nämligen: *Gl. byzanthinus* och *Gl. communis*, tåla vintern på fritt land, såvida platsen der de planteras är någorlunda torr och man om vintern, isynnerhet då barfrost är rådande, gifver dem en torr betäckning. Dessa arter blomma i juni och juli månader och kunna användas på rabatter, grupper etc. Hvert tredje år upptagas lökarne, men ej förr än bladen vissnat, och utplanteras genast åter i god, frisk och djupt arbetad jord.

Särskildt vilja vi fästa uppmärksamhet på en till grupper särdeles väl passande *gladiolus*-sort, nämligen *Gl. Colvillii*. Tidigt planterad uti krukor blommar den redan i maj med vackra rödgula blommor.

Tiger- eller påfågel-liljan (*Tigridia pavonia*, *Ferraria Tigridia*, *Ferraria pavonia*) är en sedan länge bekant och odlad växt från Mexiko, Chili, Peru etc., hvars utmärkt praktfulla blommor bestå af tre större, tillbakaböjda, utvändigt skarlakansröda kronblad, samt tre mindre sådana, gula, fläckade med blodrödt, hos en varietet, *Tigr. pav. flore pallido aurantiaco*, eller, som den ock kallas, *Tigr. contiflora*, utvändigt blekgula. En annan, nyligen från Mexiko införd art, *Tigr. van Houttei* är till alla sina delar oansenligare, och torde aldrig komma att väcka blomsterdarnes uppmärksamhet.

För att på olika tider kunna hafva denna vackra växt i blomma, kan man redan i februari plantera några lökar i krukor (3 à 4 lökar i 5 à 6 tum vida krukor). Sedan planteras några i mars, några i april, hvarefter återstoden i maj utlägges på kalljord. Den jord, som användes till de uti krukor planterade exemplaren, bör vara lätt och sandblandad, men likväl kraftig; dock bör deruti ej finnas oruttnade gödselämnen. Efter planteringen ställas krukorna i ett varmt boningsrum, en drifbänk eller ett växthus och vattnas i början sparsamt, men sedan rikligare. Då de börjat växa, bör så mycket frisk luft som möjligt insläppas, emedan eljest massor af bladlös infinna sig, hvilka på kort tid förstöra plantorna. På kalljord planteras lökarne i hvilken god trädgårdsjord som helst, 2 tum djupt och på 3 à 4 tums afstånd från hvarandra. Hos oss är man oftast nödsakad att om hösten upptaga lökarne, emedan bladen ännu äro friska och växten fortfar att blomma. Man måste derför ej — hvilket dock vanligtvis sker — genast afskåra bladen eller de under lökarne sittande köttiga rötterna, utan låta såväl blad som rötter qvarsitta och inslä exemplaren uti

med sand eller sandblandad jord fyllda lådor eller krukor. Häruti få de så småningom vissna, och först när detta skett bör man befria dem från blad och rötter, hvarefter kärnen med lökarne ställas afsides på ett torrt ställe i ett frostfritt boningsrum eller växthus.

De briljanta blommorna hos denna praktväxt äro endast af några få timmars varaktighet, men hvarje morgon, till långt fram på hösten, framkomma nya. Bladen äro 8—12 tum långa, svärdlika, veckade och af en vacker, ljusgrön färg. Växten kan användas såväl till hela grupper som till infattningar, synnerligen kring bladväxter.

Schizostylus coccineus är en nyligen i kultur kommen, vacker och egendomlig, med *Gladiolus* nära beslägtad Iridea från södra Afrika. Bladen äro långa och smala, samt blifva uppåt den 2½ å 3 fot höga stängeln allt mindre och mindre; blommorna äro stora, regelbundna och af en vacker röd färg, sittande 10 å 15 tillsammans

i ett ax. Växten trives bäst i en kapsk lök-kast, men kan äfven odlas som varieteterna af *Gladiolus gandavensis*.

Af släktet *Sisyrinchium* finns endast en art, hvilken hos oss kan öfvervintra ute, nämligen: *S. anceps* (*S. graminea*) från norra Amerika. Den har smala, 6 å 8 tum långa, gräslika blad och i juni och juli rätt nätta blå blommor. Fordrar en lätt och lucker, sandblandad jordmån och kan begagnas till infattningar. Enligt Verschaffelt uthärdar *S. multiflorum* (*Orthusanthus, Libertia azurea*) vintern i Belgien på fritt land, men huruvida den äfven hos oss kan göra det återstår att försöka. Växten är kommen från Australien, har ljusblå blommor och är en af de vackraste i det på arter tämligen rika släktet. *S. grandiflorum*, från Godahoppssudden, har ganska stora blå blommor och kan med fördel användas till infattningar, men måste om hösten upptagas, inplanteras i krukor och öfvervintras i tempererad växthus. (Forts.)

Trädgårdsodling i den höga Norden.

(Slut fr. nr 9).

Det svåraste i trädgårdsskötseln, nämligen fruktträdsskötsel, kommer naturligtvis här i Norden icke i fråga, hvadan ock undervisarekallet blefve lättare och lärarinnans egen bildning också mera lätt inhämtad än i södern, hvarefter och hennes egna anspråk måste modereras. I rikets öfriga delar har man mångenstädes folkskoleträdgårdar, der har folket goda och vackra exempel i trädgårdsskötsel och dess resultat för ögonen och man anser dock med full rätt att detsamma derförutan bör här i undervisas. Här uppe finnas inga dylika exempel och föredömen, men här, i ett land der det är dubbelt angeläget taga vara på och draga vinning af hvad jorden kan producera, här vore destomera sådan undervisning utaf behofvet påkallad. Framför annorstädes borde här folkskoleträdgården egna uppmärksamhet, och dock finnes inom hela Norrbottens län ingen enda folkskoleträdgård, der barnen i trädgårdsskötsel undervisas, och väl knappast en folkskollärare, som kan i sådan meddela lämplig undervisning och ännu mindre någon som verkligt intresserar sig för att kunna det. En storartad ändring härutinnan vore af nöden och till en dylik förändring vore just en i dessa trakter anlagd försöks- och mönsterträdgård rätta hörnstenen. Men huru bör en sådan trädgård åstadkommas?

Detta är svårare att besvara och jag vore hugad att såsom fråga N° 17 i Tidning för trädgårdsodlare framställa till allmänt besvarande denna fråga.

Lättast vore visserligen begära anslag; jag för min del är dock ingen vän af att staten alltjemt skall träda emellan, der kommunerna själva kunna och böra verka, men här är fråga om uppnående af ett så stort mål, att de välsignelsebringande följderna af dess hinnande skulle sträc-

ka sig icke blott till ett utan till alla de norrländska länen och dymedelst till hela riket, och ty värr lär väl knappast härvidlag detta önskvärda mål kunna hinnas annorledes än medelst statens mellanträdande. Landstinget borde det dock företrädesvis tillkomma att härutinnan taga första steget. Att inom länet åstadkomma en subskription eller aktietekning, tillräcklig för ändamålet, torde väl knappast lyckas, ty man har här ännu icke tillräckligt öppna ögon för denna del af Nordens väl. Att försöka att åstadkomma en aktietekning inom riket för detta goda måls vinnande vore kanske den säkraste utvägen, men den skulle, då aktierna i de första tiderna icke gerna kunna gifva någon afkastning, hafva något visst tycke af att anlita allmänheten, hvilket borde undvikas; dock mera och varaktigare väl gjorde man uti att teckna sin aktie i ett dylikt för all framtid verkande företag, der man ock alltid egde valuta kvar, än genom all den visserligen i sanning hjertfröjdande och storartade välgörenhet, som i så rikt mått kommit oss nordboer räddande till godo, men som inom året redan till större delen ätes upp.

Men hvarest borde en sådan mönster- och försöksträdgård anläggas? Säkerligen så nordligt som möjligt vid eller i granskapet af någon stad, på norra sidan om någon af Norrbottens elfvar, så att den hade ett skyddadt läge, lutande åt söder; den borde således läggas invid endera af städerna Luleå eller Piteå. För den förra platsen talar mycket, men äfvenså för den senare. Att nu utveckla och utreda hvartdera ställets företräden torde icke här vara på sin plats, såsom vid frågans nuvarande ståndpunkt varande dels utan ändamål och dels endast föranledande till ökad vidlyftighet åt en uppsats, som redan vuxit utöfver hvad den borde; jag kan emellertid

icke underlåta att påpeka nuvarande Gäddviks gästgifvargård, belägen på föga afstånd från Luleå stad, med åt söder lutande läge, en för ändamålet passande jordmån och belägen invid en ofantligt bred och strid, sent tillfrysande och tidigt uppbrytande elf, såsom en för dylik trädgård särdeles passande belägenhet; dock föga sämre läge och bättre, samt bördigare jordmån

ega de invid Piteå kyrka belägna så kallade kyrkgårdarna. Må emellertid detta vara nog nu och må det tillåtas mig sluta denna uppsats med en varm och innerlig önskan att en bättre penna än min måtte närmare utveckla och verka för dessa för Norden så viktiga frågor.

Piteå i mars 1868.

L. A. Ringius.

Uträtta våra trädgårdsexpositioner hvad med desamma egentligen afses?

Hvarje tid har sina yttringar. Den närvarande är bland annat mötenas, diskussionernas och expositionernas tid. Frågan är dock om *alla* dessa möten, diskussioner och utställningar medföra gagn eller rättare det gagn, som med desamma afses. Som det icke är min mening att fullständigt söka besvara denna fråga, vill jag blott yttra några ord om trädgårdsexpositioner.

Under en följd af år hafva trädgårdsexpositioner af större och mindre omfång hållits på åtskilliga ställen i landet, och deribland af svenska trädgårdsföreningen i Stockholm årligen, och nu senast egde som bekant en sådan rum i förening med tolfte svenska landtbruksmötet. Att alla dessa expositioner varit i visst afseende ganska lyckade, är jag mycket villig att erkänna, men deremot förefaller mig den nytta de gjort högst problematisk. Jag tviflar nämligen på att man gjort sig rätt reda för, hvarför man hållit dessa expositioner, och det skulle vara rätt roligt att få höra af den som bestämt vet det — om någon sådan finnes — hvarföre de hållits och hvad nytta de gjort och jag skulle stanna i den allra största tacksamhetsförbindelse till den, som kunde i dessa afseenden lemna fullt nöjaktiga upplysningar.

Hvad jag tänker om trädgårdsalstersutställningar i allmänhet har jag för ett par år sedan förut meddelat till redaktionen af Tidning för trädgårdsodlare, hvilken dock endast intog ett utdrag af min uppsats, och hvilket utdrag förekommer i n:o 5 (sid. 36) för 1866. Oaktadt redaktionen der tycktes ogilla mina åsikter, har jag sedan dess icke ändrat dem, utan tror fortfarande att mina uttalanden då äro fullkomligt riktiga, så mycket mer, som jag vid den trädgårdsutställning, som egde rum i förening med tolfte allmänna landtbruksmötet, fick, som man plägar säga, tillräckligt med »vatten på min qvarn».

För att icke nu återigen löpa fara att få se min uppsats i stympadt skick, nödgas jag vara kort och får därför neka mig nöjet att granska prisbestämningarne vid detta tillfälle, hur gerna jag än skulle vilja det. Alltnog, missnöjet med prisbestämningarne var bland en del utställare stort och detta med all rätt. Såsom vanligt prisbelöntes allt sådant, som skimrade i ögonen, oafsedt om det var sådant som borde uppmuntras eller ej, under det att sådant, som i allra första hand förtjent att prisbelönas, behandlades med mycken njugghet. Herr Gimbergs »åskåd-

liggjorda metod för tobaksodling» eller rättare de redskap han för dylik odling upfunnit, var det bästa af hela utställningen, men fick 3:dje priset; herr Källander fick för sin instruktiva drifbänk intet pris alls, och likväl var detta ett utställningsföremål, som förtjente mer uppmärksamhet än det mesta som fanns utställt; men det är sannt: dessa saker lyste icke så mycket i ögonen på folk, som importerade bladväxter, coniferer m. m. d. Apropos coniferer, så heter det i programmet, dels att *alla* föremål, som skola täfla om pris, skola vara inom landet uppdragna och dels fanns, så framt jag förstår programmet rätt, intet pris utsatt för andra barrträd än som kunna fortkomma i det fria här i landet. Hilersjöns coniferer kunde icke vara uppdragna sedan hösten 1864 eller våren 1865, vid hvilken tid bolaget började sin verksamhet, emedan de af personer, som förstodo saken, uppskattades till vida högre ålder och de bestodo liksom alla öfriga prisbelönda barrträd, af sorter som här i landet till största delen måste odlas i krukor, och så förhöll det sig vid nämnde utställning med mycket annat. Det skulle här vara mycket att säga, men beklagligen måste jag vara kort, och jag vill blott tillägga några allmänna reflexioner.

Var hufvudafsigten med den nyssnämnda utställningen att göra den så vacker som möjligt, för att locka folk till Humlegården, så är ingenting annat än godt derom att säga och det må till vederbörandes heder på det högsta erkännas, att detta mål på ett lysande sätt uppnåddes. Ansåg man deremot att utställningen på något sätt skulle befrämja vårt lands trädgårdsodling, så blef den — liksom förhållandet måste bli vid alla dylika utställningar — förfelad*), om jag undantager herr Forsbergs utmärkta exposition och de förutnämnda föremålen af hrr Gimberg och Källander. Eller på hvad sätt skall väl trädgårdsodlingen kunna befrämjas genom en dylik utställning? Oberäknadt det angenäma som ligger uti att bese den, är den för trädgårdsodlingen sjelf på det hela taget af intet gagn, och den utgör icke något tillförlitligt bevis på trädgårdsodlingens ståndpunkt i landet, ty de trädgårdsalster man mest beun-

*) Förf. synes oss gå något för långt. Det väcker väl alltid intresse för trädgårdsodlingen att få se en så vacker utställning, och det är väl onekligen instruktivt, att se huru växterna äro anordnade för att taga sig fördelaktigt ut. Red.

drar kunna ju vara importerade, ja till och med enkom importerade för att utställas. Om nu allmänheten, besökande trädgårdsodlare deri inbegripna, ock ser vackra växter, bli de derföre ett grand klokare på huru dylika växter skola odlas och har ens — helst i dessa tider — allmänheten råd att i allmänhet hålla sig sådana grannlåter, som mest förekomma på expositionerna?

De enda, som kunna hafva gagn af dylika expositioner, anser jag vara handelsträdgårdsmästarna; men är deras fördel männe äfven allmänhetens? Här ett exempel. Antag att en handelsträdgårdsmästare har ett större parti af några sorter t. ex. fruktträd. Det skulle väl vara märkvärdigt om det icke t. ex. bland flera tusen exemplar skulle finnas ett eller annat, som på en utställning skulle kunna vinna pris, under det alla de öfriga träden kunna vara rätt underhaltiga. Föröfrigt hvad hindrar att han, om

han icke sjelf har fruktträd som kunna presentera sig på utställningen, skaffar sig sådana från annat håll, och antaget nu att han får pris, så kan allmänheten just derför bli lockad att köpa af hans dåliga träd, och expositionen har således i detta fall blott varit ett medel till att bedraga allmänheten. En annan utställare kan i allmänhet ha vackra saker, men är han nu ärlig och »tar i högen» för att utställa, går han miste om pris. Det pris den förre får är i detta fall en orättvisa mot den senare, och föröfrigt, hur ofta händer det ej, att prisdomare väljas, som ej förstå att bedöma den sak de skola prisbelöna, eller som fästa mer afseende på personen som utställt föremålet än det utställda föremålet sjelft? Säkert är, att så som våra utställningar nu vanligen äro beskaffade, bevisa prisbelöningarne alldeles ingenting, och de befordra icke heller på minsta vis trädgårdsodlingen.

P. A. L.

Minneslista för trädgårdsodlare i oktober 1868.

Köksväxtodlingen. Rotväxterna, morötter, palsternackor, rödbetor, kålrötter, pepparrot m. fl. upptagas nu, blasten afskåres, hvilket kallas att putsa dem, hvarefter de inläggas till förvaring i källare eller jordhögar. Likaledes upphugges hvitkålen och öfriga kålsorter, då kölden börjar bli mera skarp. Några få graders köld skadar hvitkålen icke och man behöfver derföre icke brådska med att upphugga den förr än nätterna bli allvarsamt kalla. Blomkål är deremot mer känslig för köld, så tillvida att dess hufvud, så framt de icke äro dolda af bladen, lätt förfrysas. Den blomkål, som har mera utbildade hufvud, afhugges och förbrukas, men vill man förvara den någon tid, upptages den med rötterna och inslås i en drifbänk, hvilken täckes mot kölden. Äfven blomkål, hvars hufvud äro föga utbildade, upptages likaledes med rötterna och inslås i jord i en källare eller vid baksidan i ett svalt växthus, hvarest blomhufvudena ytterligare utbilda sig. — *Persilja, selleri, purjo, patientia, syra* och *gräslök* inplanteras i lådor eller lafvar i en ljus källare eller i växthusets kallare afdelning, för att ega tillgång deraf under vintern. Likaledes inplanteras stundom *cikorierötter* i lafvar eller lådor, men dessa skola hållas i en fullkomligt mörk källare, eller ock förses lafvarne eller lådorna med ett så tätt lock, att ingen dager insläppes och äro de cikorieblad, hvilka sålunda utväxa i fullkomligt mörker och derigenom blifva hvitgula, en utmärkt god sallat. — Fröstockar af rotväxter upptagas, bladen afskåras till en del, dock icke så nära att sjelfva bladfästet skadas, hvarefter de inläggas i högar till förvaring, på sätt det i korthet finnes omnämndt i n:o 8 (sid. 61) af denna tidning. *Hvitkålen*, som är ämnad till fröodling, förvaras antingen i en mycket sval källare eller jordslagen å en torr plats i det fria, der den täckes med mossa eller myrstack och gran-

ris. Fröstockar af *palsternackor, scorzonera, haf-rerötter* och *cikoria* uthärda vintern och lemnas derföre qvar på deras växtplats. *Kronärtskockorna* afskåras, jorden uppkupas något öfver stånden, derefter lägges en taktegelpanna öfver hvarje stånd för att hindra fuktigheten att nedtränga och derofvanpå täckes vid tilltagande köld med myrstack, mossa e. d. och granris.

Drifbänksjorden hopbäres i hög och gödseln utköres på den jord, som skall gödslas, och nedgräves. Skulle jorden tillfrysas, innan detta sista arbete medhinner, utköres gödseln i alla fall och utbredes. Skulle jorden senare upptina, så passas man på att nedgräfvat gödseln; i annat fall får den, ehuru detta är mindre fördelaktigt, ligga ofvanpå till våren.

All trädgårdsjorden bör nu höstgrävas, hvilket arbete verkställes bäst med starka jerngrepar. Någon del af trädgårdsjorden bör derjemte för hvarje år djupgrävas, t. ex. en sjettedel af trädgårdsjordens areal, så att jorden således hvar sjette år blir djupgräfd. Lämpligast är att djupgräfvat det jordstycke, som nästa år skall bära hvitkål, selleri, purjo o. d. Man påför först ett lager gödsel innan man djupgräver, och sedan djupgräfningen är gjord, påføres ytterligare ett gödsellager, hvilket nedgräves ett spadttag djupt. Huru djupgräfning verkställes inhämtas af Trädgårdsbok för folkskolor och landtmän, af E. Lindgren, 3:dje upplagan, sid. 2.

Fruktträdgården. Vinterfrukten afplockas och upplägges på hyllor i ett särskildt inrättadt fruktrum, som hålles mörkt och svalt — om vintern hålles det blott 1 å 2 grader varmt — eller i en torr, sval källare. — Tjärkransarne, som i förra månaden anbringades på fruktträdens stammar, efterses nu hvarje qväll, och der det behöves förnyas bestrykningen, så att de alltid äro i fullgodt skick. De fruktträd, som genom svag

växt röja behof af näring, gödslas, hvarvid an-
tingen ett några tums tjockt lager gödsel utläg-
ges i minst lika stor omkrets med kronan och
nedgräfvdes ett spadtag djupt, hvarvid man dock
icke får hvarken gödsla eller gräfvä för nära in på
stammen, eller ock vattnas träden med gödsel-
vatten tämligen ymnigt och synnerligast under

och närmast utanför den yttre omkretsen af kro-
nan, och torde det i de flesta fall vara nödigt
att, för att få gödselvattnet att nedtränga, på
korta afstånd från hvarandra uppkasta smärre
diken ringformigt omkring stammen och slå vatt-
net i dessa, hvilka diken eller rännor åter ma-
kas igen sedan vattningen är verkställd.

Minneslista för blomsterodlare i oktober 1868.

De varma husen måste nu om nätterna täc-
kas. Temperaturen i dem bör om dagen vara
+ 15 och om natten + 10 å 12. Växterna kun-
na ännu besprutas en gång om dagen, men en-
dast vid klart väder och då alltid om förmidda-
garne. *Achimenes*, *Gloxinia* och liknande växter
hafva nu slutat vegetera och kunna ställas på
en bakhylla eller annan torr plats och få ej vatt-
nas förr än de på nytt börja växa. De uti de
tempererade husen nu iordningställda växterna
luftas rikligen om dagen; om nätterna gifves luft
endast då man är fullkomligt säker på väderle-
ken. Hvarje morgon ser man efter med vatt-
ning, och då solen ännu verkar starkt genom
glaset och mycken luft gifves, bör man ej ännu
vara alltför njugg med vatten, utan gifva dem till-
räckligt, som hafva behof deraf. De växter, som
under sommaren stått utplanterade på fritt land,
måste dock vattnas sparsammare, emedan de
ännu ej hunnit rota sig. *Chrysanthemum indicum*
inflyttas i ett tempererat hus, ställes nära un-
der glaset, gifves riklig luft och, liksom *Viburnum*
Tinus m. fl. växter, som skola blomma tid-
digt på vintern, svagt gödselvatten en gång i
veckan. Om man mot slutet af förra månaden
ej inplanterat löfkojor och gyllenlack, bör man
nu ej längre uppskjuta dermed. De planteras
i ej för stora krukor och uti god grästorfjord,
väl multnad gödsel, samt sand. Efter planterin-
gen vattnas de och ställas på en skuggig plats
eller i en tom drifbänkskast, hvarest de skuggas
för solen de första dagarne. När vintern inbry-
ter ställas de i ett kallt växthus eller bonings-
rum, hvarest de hållas rena från gulnade blad,
vattnas ytterst sparsamt och luftas så snart ter-
mometern går öfver fryspunkten. De inplante-
rade neglikaffäggarne kunna öfvervintras på
samma sätt. Blomsterlökar kunna ännu inplan-
teras uti krukor, för att senare på vintern drif-
vas, likaså rötter af anemoner och turkiska ra-
nunkler. Af de senare tagas till drifning helst
sådana rötter, som om sommaren legat torra.
Äfven inplanteras uti krukor, korgar eller bal-
jor en hel del till drifning passande buskväxter,
såsom *syrener*, *snöbollar*, *guldragn*, *deutzier*, *schers-
min*, *Spiraea prunifolia*, *Kerria japonica* m. fl. Ut-
märkt vacker till drifning är den för några år
sedan i handeln komna *Deutzia crenata* fl. pl.,
eller, som den kanske rättare borde heta: *Deut-
zia scabra* fl. pl. Den har talrika, dubbla, hvita,
utvändigt något rosenröda blommor och blom-
mar lätt och tacksamt. Af fleråriga växter in-

planteras uti passande krukor: *blåsippor* (*Hepa-
tica*), helst de dubbla blå, hvita och röda varie-
teterne; *Adonis vernalis* med stora, vackra, gula
blommor; *svart prustrot* (*Helleborus niger*); *liljor*;
aurikler; *majnycklar* (*Primula veris* & *elatior*); *äng-
bollar* (*Trollius*); *tusenskönor* (*Bellis*); *luktvio-
ler* (*Viola odorata*); *stjufmorsblommor* (*Viola tricolor
maxima*); *blomsterlyran* (*Dielytra spectabilis*); *Om-
phalodes verna*; *Caltha* fl. pl.; *Corydalis*; *Tradescan-
tia virginica*; *Doronicum caucasicum*; *Fritillaria*
m. fl. Alla dessa till drifning bestämda växter
nedbäddas i torrt löf och intagas i husen efter
behof. Alla rotknölar, som måste öfvervintras
inomhus, upptagas nu från fritt land; bladen af-
skäras och rötterna läggas till torkning i solen.
Hit höra t. ex. *Canna*, *tigerliljan* (*Ferraria*), *Gla-
diolus*, *Oxalis* och *Mirabilis*. *Canna*, *Mirabilis* och
Ferraria kunna inpackas i lådor, hvilka fyllas
med torr jord eller sand, *Gladiolus* och *Oxalis*
behöfver man endast lägga på ett torrt och frost-
fritt ställe för att lyckligen öfvervintra dem.
Georginerna få stå kvar på kalljord, till dess frosten
hämmat blomningen, då de afskäras 5 å 6 tum
från marken, hvarefter de upptagas försigtigt, att
ej för många rötter afbrytas. Etiketterna fast-
göras säkert vid røthalsarne och rötterna ställas,
upp och nedvända, i solen för att torkas. När
de äro väl torra och befriade från vidhängande
jord, läggas de på en torr hylla i växthuset, el-
ler uti ett ej för varmt boningsrum. Mot slu-
tet af månaden omgräfväs alla lediga blomster-
grupper, hvarvid jorden upplägges så högt som
möjligt, på det den måtte väl genomfrysas. Blom-
sterlökar, såsom *hyacinter*, *tulpaner*, *narcisser* och
crocus, utplanteras på för dem tillredda grupper
eller sängar. *Hyacinterna* läggas omkring 4
tum djupt och närmast kring löken lägges en
handfull torr sand. *Tulpanlökar* behandlas på
samma sätt, hvaremot mindre lökar, såsom *Cro-
cus*, *snödroppar*, *Scilla* m. fl. ej läggas mer än 2
tum djupt. Om flera sorter lökväxter planteras
på en grupp, bör man välja sådana sorter som
samtidigt blomma, t. ex. tidiga *hyacinter* och
duc van *Toll-tulpaner*, sena *hyacinter* och *Tour-
nesol* eller ock tidiga trädgårdstulpaner o. s. v.
De grupper, på hvilka lökväxter planteras, böra
vara belägna i närheten af boningshuset, så att
man äfven i fult väder kan glädja sig åt de för-
sta blommor våren har att erbjuda. Några grup-
per kunna mot slutet af månaden besås med frö
af åtskilliga sommarblommor, såsom: *Adonis*, *Ni-*

gella, Delphinium, Silene, Reseda, Nemophila, Papaver, Iberis m. fl. De högstammiga törnrosorna nedböjas innan marken tillfrysar och fästas vid jorden med starka tråkrokar, för att senare täckas, antingen med jord eller ock med granris och torrt löf. Att man härvid går försigtigt till-

våga, att ej stammarne afbrytas, förstås af sig sjelft. Diverse fleråriga växter kunna ännu delas och omplanteras, likaså kan plantering af åtskilliga träd och buskar nu när som helst taga sin början.

G. L—n.

Diverse notiser och meddelanden.

Torkan i Europa innevarande år. Constitutionel gör med anledning af den torka, hvaraf nästan hela Europa denna sommar varit hemsökt, följande reflexioner: Det tilltagande sköflandet af skogarne i vår verldsdel torde hafva en väsendtlig del i denna nöd. Södra Europa är nästan kalt; i Grekland och i Italien finnes nästan intet nämnvärdt kvar af skogarne; i Spanien hugger man ned hvad som på några ställen ännu lemnats förskonadt. Der fordom skog utbredde skugga och svalka, ser man nu förtorkade slätter, och Vesterlandets södra del liknar snart det ödelagda Österlandet, som fordom hade så herrliga skogar och fruktbarande fält. I Algeriet, der sköflandet af skogarne uppnått den högsta punkten, är trettio graders värme mera förslappande än trettio graders i trakter, der luften alltjemt uppriskas genom skogarne, marken skyddas mot en allmän upphettning, och nätterna äro kyliga. Sköflandet af skogarne befördrar de långa, varma tiderna, på hvilka följa skyfall med hagel. Kortligen, skogsförödelelsen har stört den europeiska jernvigten, och de häftiga åskväder, som nu urladda sig vid bergen, bortspola återstoden af växtjorden, och floderna svämma plötsligt öfver och ödelägga lågt belägna slätter. Från södra Europa går denna ödeläggelse med hvarje år upp mot norden, och man skulle deröfver förvånas mindre och desto mera häpna öfver att folken äro så lättsinniga och regeringarne ännu så blinda och senfärdiga, då det gäller en sak, angående hvilken vetenskapen redan för länge sedan är på det klara och öfver hvilken hon så ofta höjt sin varnande röst.

N. D. A.

Potatisodling medelst plantor. I Norrköp. Tidn. läses: Uti sistl. mars månad meddelade en insändare uti dessa tidningar några erfarenhetsrön angående sättet att odla potatis medelst plantor, hvilket föranledde en här boende trädgårdsodlare att pröfva samma metods ändamålsenlighet, och utsatte han derfor i drifbänk sistl. vår fem stycken potäter, efter hvilka de erhållna plantorna sedermera, enligt nämnde insändares föreskrifter, utplanterades. I dessa dagar har efter de utsatta fem st. potäterna skördats *fem kappar* — ett öfver förväntan lyckligt resultat, hvilket utgör ett talande bevis på denna metods företräde framför det vanliga odlingssättet.

Vattning och trädkultur. I »Tidning för Trädgårdsodlare» N° 7 detta år förekommer en fråga: »Är det möjligt, att genom vattning fullkomligt ersätta regn?» och har redaktionen rätt svarat detta vara omöjligt, då man afser att vattning skall kunna gifva fullkomligt lika växtnäring som regn.

Anseende hvar och en skyldig att meddela egna rön, hvilka kunna vara till nytta för andra, tror jag mig böra i ämnet delgifva min erfarenhet. Som red.

nämnt »innehåller regnvatten för växterna välgörande ämnen, som annat vatten saknar». Då jag omlade min trädskola till en högländare mark, med skyddande ås mot nordostvind, lät jag upptaga dammar för erhållande af lera och alf till jordblandning för trädskolesångar och för att hafva till vattning vid torr väderlek, i närmaste likhet och egenskaper med regnvatten för växtdriftens beförande och har jag deraf dragit nytta och oaktadt, tillfölje af den långvariga torkan, mycket vatten derur hämtats, har icke förrådet blifvit uttömdt. Dertill kommer ock fördelen, att hafva vatten på nära håll och detta lätt att i vattenkannorna upphämta. För att binda dammkanterna och hindra vattnets uttorkande har jag planterat korgpil i kanterna.

Om red. finner skäl vara att intaga denna uppsats i sin tidning och någon jordegare, i anledning deraf, skulle föranledas tillskrifva mig i fråga om trädkulturen, meddelar jag gerna min insigt och erfarenhet derutinnan, i öfvertygelse, att det lärer till allmänt gagn och trefnad om denna kultur med allvar och hug bedrifves, dels genom plantering och dels genom såning, afpassade efter lokala förhållanden, till nytta, skydd och behag vid bostäder, samt kala traktens och ödemarkers bringande till vackra och inkomstgifvande fält med ringa kostnader. Trädodlingen är ett nyttigt bihang till jordbruket. Den har för mig under årtionden varit en nöjsam sysselsättning på lediga stunder. Strömsholm och Yllesta den 11 Aug. 1868.

D. Iverus.

Annonser.

Förmånligt för en trädgårdsmästare.

I närheten af Stockholm kan ett nybyggt ställe, jemte så mycket jord som önskas, antingen få på förmånliga vilkor köpas eller arrenderas. Närmare upplysningar har herr direktör E. Lindgren å Kongl. Landbruksakademiens Experimentalfält benäget lofvat meddela.

Undertecknads *Fröhandel* är numera i huset *N° 1 Stora Nygatan*, 1 trappa upp, midt emot Elektriska Telegrafstationen.

Kataloger erhållas gratis. E. With. Tjäder.

Innehåll.

Om två- och fleråriga prydnadsväxter för fritt land. (Forts.). — Trädgårdsodling i den höga nordn. (Slut). — Uträtta våra trädgårdsexpositioner, hvad med desamma egentligen afses? — Minneslista för trädgårdsodlare i oktober 1868. — Minneslista för blomsterodlare i oktober 1868. — Diverse notiser och meddelanden. — Annonser.

STOCKHOLM, SIGFRID FLODINS BOKTRYCKERI, 1868.